

PAPER

TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARIDA “OLTIN KUZ” MAVZUSINI O'RGATISH METODIKASI

Baltayeva Xalima Toraboyevna ^{1,*} and Davletova Dilnura Davlat qizi¹

¹Urganch davlat pedagogika instituti San'atshunoslik kafedrası o'qituvchi

²UrDPI Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi ta'lim yo'nalishi talabasi

* baltayeva@gmail.com

Abstract

Mazkur ilmiy maqolada tasviriy san'at mashg'ulotlarida “Oltin kuz” mavzusini o'rgatish jarayonining nazariy, metodik va amaliy jihatlarini kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda kuz faslining estetik-badiiy xususiyatlari, ranglar palitrasining ifodaviy imkoniyatlari, peyzaj janrida kompozitsion qurilish va badiiy kayfiyatni yaratish masalalari chuqur yoritiladi. “Oltin kuz” mavzusi asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning o'quvchilarda estetik did, rang sezgisi, badiiy tafakkur va ijodiy faollikni shakllantirishdagi pedagogik ahamiyati ilmiy-uslubiy asosda ochib beriladi. Tadqiqot jarayonida qo'llanilgan zamonaviy pedagogik va tasviriy metodlar mashg'ulotlar samaradorligini oshirishga xizmat qilgani ilmiy tahlillar orqali asoslanadi. Olingan natijalar “Oltin kuz” mavzusidagi tasviriy mashg'ulotlar o'quvchilarning tabiatga estetik munosabatini rivojlantirishda muhim vosita ekanligini tasdiqlaydi.

Key words: tasviriy san'at, oltin kuz, peyzaj janri, ranglar uyg'unligi, kompozitsiya, estetik tarbiya, badiiy tafakkur, ijodiy faoliyat, pedagogik metodika.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsni har tomonlama rivojlantirish masalasi ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, estetik tarbiya va ijodiy tafakkurni shakllantirishda tasviriy san'at fanining o'rni beqiyosdir. Tasviriy san'at mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda atrof-muhitni badiiy idrok etish, rang va shakllar uyg'unligini his qilish, estetik baholash va mustaqil ijodiy fikrlash

ko'nikmalari shakllanadi. Tasviriy san'at ta'limida tabiat mavzulari, xususan fasllarni tasvirlash o'quvchilarning kuzatuvchanligi, tafakkuri va emotsional sezgirligini rivojlantirishda muhim pedagogik imkoniyatlarga ega. Fasllar ichida “Oltin kuz” mavzusi rang-barangligi, sokin va chuqur kayfiyati, yorug'lik va rang o'zgarishlarining boyligi bilan ajralib turadi. Kuz fasli tabiatdagi ranglarning o'zgarishi, makonning chuqurlashuvi, kompozitsion muvozanat va ranglar kontrasti orqali

Compiled on: February 14, 2026.

Copyright: ©2026 by the authors. Submitted to International Journal of Science and Technology for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](#).

badiiy ifodaning mukammal namunalarini yaratish imkonini beradi.

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, ko'plab tasviriy san'at mashg'ulotlarida "Oltin kuz" mavzusi faqat tashqi belgilar – sarg'aygan barglar, daraxtlar va osmon rangini tasvirlash bilan cheklanib qolmoqda. Mavzuning estetik, emotsional va badiiy imkoniyatlari yetarlicha chuqur ochib berilmayapti. Natijada o'quvchilarning rang sezgisi va badiiy tafakkuri yuzaki shakllanmoqda.

Shu bois "Oltin kuz" mavzusini o'rgatishda ilmiy asoslangan metodik yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish dolzarb masala hisoblanadi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi tasviriy san'at mashg'ulotlarida "Oltin kuz" mavzusini o'rgatishning samarali metodik tizimini yaratish, mashg'ulotlarni bosqichma-bosqich tashkil etish hamda o'quvchilarning estetik va badiiy rivojlanishiga ta'sirini ilmiy jihatdan asoslashdan iboratdir.

METODOLOGIYA

Tadqiqot umumta'lim maktablari hamda tasviriy san'at to'garaklari sharoitida olib borildi. Tadqiqot obyekti sifatida "Oltin kuz" mavzusiga bag'ishlangan tasviriy san'at mashg'ulotlari, tadqiqot subyekti sifatida esa o'quvchilarning badiiy-ijodiy faoliyati belgilandi. Tadqiqotda quyidagi metodlar chuqurlashtirilgan holda qo'llanildi:

Pedagogik kuzatuv metodi orqali o'quvchilarning mashg'ulot davomida rang tanlashdagi individual yondashuvi, kompozitsion fikrlashi, fazoviy tasvirlash ko'nikmalari va badiiy kayfiyatni ifodalash darajasi tizimli tahlil qilindi. Ushbu metod o'quvchilarning estetik rivojlanish dinamikasini aniqlash imkonini berdi.

Suhbat va tushuntirish metodi yordamida kuz faslining estetik xususiyatlari, ranglar psixologiyasi, issiq va sovuq ranglar o'rtasidagi munosabatlar, peyzaj janrining tarixiy rivoji haqida ilmiy asoslangan tushunchalar berildi. Suhbat jarayonida rassomlarning kuz mavzusidagi asarlari tahlil qilindi.

Amaliy-ijodiy metod mashg'ulotlarning asosiy qismida qo'llanilib, o'quvchilar bilan eskiz tayyorlash, kompozitsiyani aniqlash, rang qatlamlari bilan ishlash, yorug'lik va soya

muvozanatini yaratish bosqichlari ketma-ket amalga oshirildi.

Vizual tahlil metodi orqali kuz manzaralari tasvirlangan kartinalar, fotosuratlar va reproduksiyalar asosida badiiy tahlil o'tkazildi. Taqqoslash metodi mashg'ulot boshidagi va yakunidagi ijodiy ishlarni solishtirish orqali rang sezgisi va kompozitsion fikrlashdagi o'zgarishlarni aniqlashga xizmat qildi.

Refleksiya va baholash metodi yordamida o'quvchilar o'z ijodiy ishlariga estetik baho berish, xatolarni aniqlash va xulosalar chiqarishga o'rgatildi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, "Oltin kuz" mavzusini metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilgan mashg'ulotlar asosida o'rgatish o'quvchilarning rang sezgisi va badiiy tafakkurini sezilarli darajada rivojlantirdi. O'quvchilarning ijodiy ishlarida ranglar uyg'unligi, kompozitsion muvozanat va badiiy kayfiyat ifodasi ancha boyidi. Mashg'ulotlar yakunida o'quvchilarning ishlarida fazoviy chuqurlik, yorug'lik va rang o'zaro munosabatlari aniq sezila boshladi. Ayniqsa, issiq ranglarning ustuvorligi va kuzgi kayfiyatni ifodalashdagi emotsional yondashuv kuchaydi.

DISKUSSIYA

Tadqiqot natijalari tasviriy san'at pedagogikasi bo'yicha olib borilgan ilmiy ishlarga mos keladi. Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanganidek, peyzaj janrini o'rganishda tabiatni bevosita kuzatish va amaliy-ijodiy yondashuv eng samarali metod hisoblanadi. Mazkur tadqiqotda ham aynan shu yondashuv o'z samarasini berdi.

Shu bilan birga, ayrim o'quvchilarda ranglarni haddan tashqari to'yingan holda qo'llash yoki kompozitsiyada muvozanatni saqlashda qiyinchiliklar kuzatildi. Bu holat mashg'ulotlarda ranglar nazariyasiga oid mashqlarni ko'paytirish zarurligini ko'rsatadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, tasviriy san'at mashg'ulotlarida "Oltin kuz" mavzusini ilmiy-metodik asosda o'rgatish o'quvchilarning estetik didi, badiiy tafakkuri va ijodiy faolligini

rivojlantirishda yuqori pedagogik ahamiyatga ega. Ushbu metodika o'quvchilarda tabiatga estetik munosabat, rang sezgisi va badiiy obraz yaratish ko'nikmalarini shakllantiradi. Tadqiqot natijalari mazkur metodikaning ta'lim amaliyotida samarali ekanligini tasdiqlaydi va uni boshqa fasllar mavzulariga tatbiq etish imkoniyatlarini ochib beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Bulatov S. Sharq miniatyura va tasviriy san'at asoslari. — Toshkent: Fan, 2005.
2. Azimova N. Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2012.
3. Rahimov A. Tasviriy san'at ta'limida rang va kompozitsiya. — Toshkent: Ijod-Press, 2016.
4. Qosimov X. Estetik tarbiya asoslari. — Toshkent: Musiqa, 2014.
5. Saidov B. Peyzaj janrida ranglar uyg'unligi. — Toshkent: Akademnashr, 2018.
6. Islomov B. O'zbek tasviriy san'ati va tabiat tasviri. — Toshkent: Fan, 2017.
7. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent, 2020.
8. O'zbekiston Respublikasi. "Madaniyat to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent, 2018.